

Η ΓΗ ΜΑΣ: ΤΟΣΟ ΟΜΟΡΦΗ ΤΟΣΟ ΕΥΘΡΑΥΣΤΗ

ΘΑΝΑΣΙΑ Ν.

30ό Πειραματικό Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, Α΄ Δ/ση Εκπαίδευσης Αθηνών
e-mail: loftniki@hotmail.com

ΕΚΤΕΝΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σε μια δύσκολη για το περιβάλλον εποχή, όπου ο άνθρωπος παρεμβαίνει αλόγιστα στη φύση, η ομάδα «ΟΔΥΣΣΕΥΣ» της ΣΤ΄ τάξης ασχολήθηκε με τα ζωτικής σημασίας περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα ο πλανήτης. Για την επεξεργασία του θέματος εφαρμόστηκε η *διαθεματική μέθοδος* με έξι βασικούς θεματικούς άξονες: «ΓΗ, το σπίτι μας στο Σύμπαν», «ΧΕΡΣΑΙΑ ΚΑΙ ΥΔΑΤΙΝΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, οι φυσικοί πνεύμονες της γης», «ΚΛΙΜΑ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ, η εύθραυστη ισορροπία του πλανήτη», «ΓΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ, τα μεγάλα κοινωνικά ζητήματα», «ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ», «ΑΘΗΝΑ 2004, η Αθήνα υποδέχεται τους λαούς της Γης». Η ολιστική διερεύνηση του θέματος είχε τρία διακριτά αποτελέσματα: 1) ενεργοποίησε τη συνεργασία των εκπαιδευτικών μέσα στο σχολικό πλαίσιο, 2) συνέδεσε το σχολείο με την κοινωνία μέσα από τη συνεργασία με τις Μ.Κ.Ο (Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις), 3) συσχέτισε την εκπαιδευτική θεωρία, έρευνα και πράξη, με τη δραστηριοποίηση των μαθητών στα Κ.Π.Ε. (Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης), όπου η εκπαίδευση γίνεται από το περιβάλλον, για το περιβάλλον, μέσα στο περιβάλλον. Η εισήγηση αυτή αφορά στην παρουσίαση των στόχων, της μεθοδολογίας, της υλοποίησης και της αξιολόγησης των επί τριετία εφαρμοζόμενων προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

THANASIA N.

30th Primary School of Athens, Primary Educations 1st Administration Office
e-mail: loftniki@hotmail.com

ABSTRACT

In such a hard time for the environment, when man imprudently interferes with nature, the environmental group "Odysseus", made up of the sixth grade students of the 30th Primary School of Athens, dealt with the vital environmental problems our planet faces today. For the elaboration of the subject, a cross-curricular thematic approach was used in six thematic pivots: "EARTH: our home in the universe", "LAND AND WATER ECOSYSTEMS: the natural lungs of Earth", "CLIMATE AND ENERGY: the delicate balance of our planet", "EARTH AND THE MAN: the big social issues", "Traveling to the world civilizations", "Athens 2004: Athens welcomes the people of the Earth". The holistic exploration has had three distinct effects: 1) it empowered the cooperation of teachers in the school context 2) it linked school and society through the collaboration with Non-Governmental Organizations 3) it bridged the educational theory, research and action through the students activation in K.P.E, since education has been operated through, for and from the environment. This presentation deals with the objectives, the methodology, the program application and the evaluation of a three-year Environmental education program at school.

Λέξεις κλειδιά: Μ.Κ.Ο., προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, 30^ο Δ.Σ. Αθηνών

1. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

- Το θέμα προσφέρεται για διεπιστημονική και διαθεματική εξακτίνοση στα διάφορα γνωστικά αντικείμενα του Αναλυτικού Προγράμματος και στη διδακτέα ύλη της ΣΤ΄ δημοτικού.- Βρίσκεται στα ενδιαφέροντα και στις δυνατότητες των μαθητών.- Δίνει τη δυνατότητα να εξεταστεί το περιβάλλον στην ολότητά του, φυσικό και ανθρωπογενές (κοινωνικό, τεχνολογικό, οικονομικό, ιστορικό- πολιτισμικό).- Βοηθά τους μαθητές να προσδιορίσουν τα συμπτώματα και τα πραγματικά αίτια των μεγάλων περιβαλλοντικών προβλημάτων σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.- Προσφέρεται για συλλογική διερεύνηση και ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες.

2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Γνωστικοί:-Οι μαθητές να προσδιορίσουν τη θέση του πλανήτη Γη στο ηλιακό μας σύστημα και να διαπιστώσουν ότι η γη είναι ένα μικρό εύθραυστο κομμάτι του Σύμπαντος.

-Να ανακαλύψουν τις φυσικές ομορφιές του πλανήτη μας και με τον τρόπο με τον οποίο απειλούνται από την αλόγιστη ανθρώπινη παρέμβαση.-Μέσα από τα προβλήματα της πόλης τους να γνωρίσουν τα μέρη του κόσμου που υποβαθμίζονται (περιβαλλοντικά, οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά, αισθητικά).- Να προσεγγίσουν μέσα από πλούσιο υλικό τα κρίσιμα οικολογικά ζητήματα: Από τα αγροχημικά, την ερημοποίηση των εδαφών, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, την όξινη βροχή, την τρύπα του όζοντος, τη θαλάσσια μόλυνση, την απειλή της βιοποικιλότητας, το ενεργειακό ζήτημα,

την κατασπατάληση των φυσικών πόρων κ.ά.-Να γνωρίσουν τη Διάσκεψη Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, τις διεθνείς συμβάσεις που προστατεύουν το περιβάλλον, τα δικαιώματα του ανθρώπου και του παιδιού και πώς αυτά παραβιάζονται σε πολλές χώρες του κόσμου, τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες μεταξύ Βορρά-Νότου και τις επιπτώσεις που επιφέρει η ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου.-Να γνωρίσουν τις δυνατότητες που υπάρχουν όσον αφορά την αειφόρο ανάπτυξη- σωτηρία των οικοσυστημάτων του πλανήτη (ανακύκλωση, βιολογικά προϊόντα ,εξοικονόμηση ενέργειας και νερού κ.ά).-Να γνωρίσουν τα ολυμπιακά ιδεώδη, την ολυμπιακή εκχειρία και την ανάδειξή αυτών σε παγκόσμιο επίπεδο.-Να γνωρίσουν πολιτισμούς άλλων λαών μέσα από μύθους, παραμύθια, κείμενα, γιορτές , παιχνίδια, με σκοπό την καλλιέργεια της πολυπολιτισμικότητας.

Συναισθηματικοί: - Η χαρά που θα αποκομίσουν οι μαθητές από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα και η αγάπη τους για τα προγράμματα Π.Ε.- Ευαισθητοποίηση των μαθητών και δημιουργία οικολογικής νοοτροπίας που θα στοχεύει στην προστασία του περιβάλλοντος.- Απόκτηση θετικών στάσεων απέναντι στο περιβάλλον, ζωηρό ενδιαφέρον και διάθεση για ενεργό συμμετοχή στην προστασία του. - Αλλαγή στάσεων και υιοθέτηση καθημερινών καταναλωτικών επιλογών φιλικές προς το περιβάλλον.-Ευαισθητοποίηση των μαθητών και της κοινωνίας πάνω σε θέματα του αναπτυσσόμενου κόσμου (φτώχεια, τροφή, υγεία, πόλεμοι, λειψυδρία, εκπαίδευση).- Καλλιέργεια της ελεύθερης έκφρασης της αισθητικής αντίληψης, δυνατότητας και παρέμβασης.

Ψυχοκινητικοί:-Η βιωματική προσέγγιση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

-Ανάπτυξη δεξιοτήτων συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων, ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας και συνεργασίας.-Ανάπτυξη ικανοτήτων σχετικών με τη χρήση οπτικοακουστικών μέσω των Η/Υ και τη διαχείριση των πληροφοριών. -Ανάπτυξη δεξιοτήτων για δράση, πρόταση απόψεων και πιθανών λύσεων των προβλημάτων της κοινωνίας σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.- Καλλιέργεια κριτικής σκέψης και αντίληψης και ανάληψη ευθυνών για την τελική παρουσίαση του προγράμματος.

3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

- *Ομαδοσυνεργατική* με έξι ανομοιογενείς ομάδες των τριών έως τεσσάρων μαθητών.

- *Διαθεματική -ολιστική μέθοδος* με διάχυση των υποθεμάτων του προγράμματος στα μαθήματα του Αναλυτικού Προγράμματος και στα πρόσθετα διδακτικά αντικείμενα του Πειραματικού Ολοήμερου Σχολείου (Θεατρική Αγωγή, Μουσικοκινητική, Πληροφορική, Εικαστική Αγωγή, Μουσική Αγωγή, Μελέτη-Προετοιμασία). - *Οργάνωση της σχολικής τάξης σε κλίμα ελευθερίας*

και συνεργασίας με τη λειτουργία δημιουργικών «γωνιών»: Φυσική γωνιά, οικολογική, βιβλιοθήκης, εικαστικών, ανακύκλωσης, ανακοινώσεων, εξοπλισμού, πληροφοριακού υλικού. Στελέχωση των «γωνιών» με μαθητικές ομάδες ανάλογα με τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα. - *Βιωματική - Επικοινωνιακή μέθοδο (project).* - *Μέθοδο μελέτης πεδίου (field trip)* - Επιλογή δραστηριοτήτων που καλλιεργούν τις πολλαπλές νοημοσύνες. - *Καταιγισμός ιδεών (brainstorming).* - *Παιχνίδια ρόλων και θεατρικών στιγμιότυπων.* - *Εποικοδομητική προσέγγιση των περιβαλλοντικών θεμάτων με σκοπό την τροποποίηση, συμπλήρωση ή και αλλαγή των αρχικών απόψεων των μαθητών.* - *Μέθοδοι αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης.* - *Άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία και συνεργασία με Μ.Κ.Ο., Κ.Π.Ε και άλλους φορείς.* - *Ποικιλία δραστηριοτήτων που καλύπτουν το σύνολο των στόχων της Π.Ε. και ιδιαίτερα εκείνων της ανάληψης δράσεων.*

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Η μεγάλη αυτονομία των μαθητικών ομάδων έδωσε τη δυνατότητα στους μαθητές να εκφραστούν και να δραστηριοποιηθούν με ποικίλους τρόπους:

1) Συλλογή και μελέτη πληροφοριών. 2) Έκφραση απόψεων, συναισθημάτων μετά από ομιλίες, επισκέψεις, παρουσιάσεις, με κείμενα γραπτού λόγου, πόστερ, σκίτσα, διασκευές τραγουδιών, εικονογραφήσεις μαθητικών κειμένων, δημιουργία με χειροτεχνίες, ζωγραφιές, κολάζ, πινακίδες, σελιδοδείκτες κ.ά. 3) Έρευνα και ευαισθητοποίηση μαθητών και γονέων με θέμα: Πόσο «πράσινο» πολίτης είμαι; Αποδελτίωση των ερωτηματολογίων. 4) Σιωπηλή εικαστική διαμαρτυρία των μαθητών στην είσοδο του σχολείου για τον πόλεμο και την τρομοκρατία στον πλανήτη με αφορμή το τρομοκρατικό χτύπημα στην Ισπανία. Συμμετείχαν μαθητές, γονείς και δάσκαλοι του σχολείου, αφήνοντας πάνω σε μπλε χαρτί του μέτρου το λευκό αποτύπωμα του χεριού τους. 5) Οργάνωση χριστουγεννιάτικου Bazaar με δημιουργίες από ανακυκλωμένα υλικά, με σκοπό την αναδοχή ενός παιδιού αναπτυσσόμενης χώρας. 6) Εικαστική σειρά από πενήντα (50) ζωγραφιές-συνθήματα με θέμα: «50 απλά πράγματα που μπορούν να κάνουν τα παιδιά για να σώσουν τη γη». 7) Συλλογές από αντικείμενα - σουβενίρ διαφόρων χωρών του κόσμου. 8) «Ταξιδεύοντας στον κόσμο μ' ένα παραμύθι» (γλωσσική δραστηριότητα). 9) «Ταξιδεύοντας στον κόσμο μ' ένα τραγούδι» (μουσική δραστηριότητα). 10) «Ταξιδεύοντας στον κόσμο μ' ένα παιχνίδι» (αθλητική δραστηριότητα). 11) Διατήρηση και προστασία της βιοποικιλότητας μέσω της απρόσκοπτης λειτουργίας των εθνικών πάρκων του πλανήτη, γλωσσική δραστηριότητα.

Δραστηριότητες που προέκυψαν από τη συνεργασία του σχολείου με κοινωνικούς φορείς:

1) Ηλεκτρονική αλληλογραφία των μαθητών με την κ. Μαρία Κατσακιώρη, Υπεύθυνη Τομέα Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης του Ε.Κ.Β.Υ. Για δύο συνεχή έτη η κ. Κατσακιώρη απάντησε στα ερωτήματα των μαθητών που αφορούσαν τα θέματα: Διαχείριση των υδάτινων πόρων στην Ελλάδα και των ελληνικών υδροβιοτόπων. Διαχείριση της παράκτιας ζώνης στην Ελλάδα και την Ευρώπη.

2) Νυχτερινή ξενάγηση μαθητών και γονέων στο Αστεροσκοπείο Πεντέλης (υπεύθυνος κ.Ματσόπουλος) με άκρως εντυπωσιακά αποτελέσματα. Παρατήρηση με τηλεσκόπιο.

3) Γνωριμία με τα αθλήματα και ειδικότερα του ολυμπιακού αθλήματος της ξιφασκίας στον Πανελλήνιο Γυμναστικό Σύλλογο (υπεύθυνος κ.Ραζής), από πρωταθλητές του αθλήματος.

4) Συμμετοχή των μαθητικών ομάδων στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του κέντρου ΓΑΙΑ « Ο άνθρωπος και οι προκλήσεις».

5) Στον αρχαιολογικό χώρο του αρχαίου θεάτρου του Διονύσου οι μαθητές συμμετείχαν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Μουσικοί και θεατρικοί αγώνες στην αρχαιότητα» του Υπουργείου Πολιτισμού, στα πλαίσια της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας (υπεύθυνοι Ιακώβου Μ., Σταυρόπουλος Ν.)

6) Στις Σχολές της Δ.Ε.Η. οι μαθητές συμμετείχαν στο πρόγραμμα που αφορούσε τη διαχείριση της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα (υπεύθυνος κ.Γαλάνης Α.)

7) Ο σύλλογος MAGHAR GANDHI μας παρουσίασε στην τάξη μας παραδοσιακούς χορούς της Ινδίας (υπεύθυνος κ. MAGHAR GANDHI).

8) Στην εκδήλωση του ιαπωνικού συλλόγου ανθοδετικής «IKEBANA OXAPA» γνωρίσαμε αυτήν την πανάρχαια τέχνη του πολιτισμού των Ιαπώνων (υπεύθυνη κ. Παπαδοπούλου Χ.).

9) Παρακολούθησαμε την χριστουγεννιάτικη εκδήλωση του κολλεγίου Byron, όπου φοιτούν μαθητές από 40 διαφορετικές εθνότητες. Οι μαθητές πήραν συνεντεύξεις από μαθητές άλλων

εθνοτήτων που φοιτούν στο κολλέγιο (υπεύθυνη κ.Κsezonakis).

5. ΔΡΑΣΕΙΣ- ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΜΕ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ (Μ.Κ.Ο.)

Η συνεργασία του σχολείου με Μ.Κ.Ο. είχε ως αποτέλεσμα μια πρώτη αλλά σαφή διάνοιξη των εκπαιδευτικών ζητημάτων προς ευρύτερα στρώματα της κοινωνίας πέραν των στενών πλαισίων μιας τάξης διδασκαλίας. Έτσι η σχολική γνώση συνδέθηκε άμεσα και φυσικά με την ίδια τη ζωή, καλώντας τους μαθητές σε ενεργό δράση. Η δραστηριοποίηση των μαθητών έγινε εντός και εκτός του σχολείου.

ACTION AID ELLAS (υπεύθυνος κ. Πηγιάκης Α.)

1) «Παιδιά του Κόσμου. Πολίτες του Κόσμου». Εκπαιδευτικό πρόγραμμα στην τάξη.

Συζητήσαμε για τα μεγάλα κοινωνικά ζητήματα των χωρών του αναπτυσσόμενου κόσμου μέσα από προβολή βιντεοταινίας. Μιλήσαμε για την καταπολέμηση της φτώχειας και των βαθύτερων αιτιών που την προκαλούν. Διαπιστώσαμε ότι κάθε πρόβλημα των χωρών του αναπτυσσόμενου κόσμου όσο κοντά ή μακριά μας κι αν βρίσκεται, είναι υπόθεση όλων μας. Αποφασίσαμε να γίνει η τάξη μας ανάδοχος ενός παιδιού από τη Γουατεμάλα.

2) «19-24 Απριλίου. Παγκόσμια Εβδομάδα Δράσης για την εκπαίδευση».

Στη σχολική τάξη έγινε *πρότυπη διδασκαλία* με θέμα τον αναλφαβητισμό και την πρόσβαση των παιδιών των αναπτυσσόμενων χωρών στην εκπαίδευση. Οι ομάδες εργασίας των μαθητών ασχολήθηκαν με τα θέματα: Εισαγωγή, Μαρτυρίες παιδιών εκτός εκπαίδευσης, Άρθρα από Διεθνείς Συμβάσεις και το Σύνταγμα της Ελλάδος. Μια ζωή χωρίς μόρφωση. Γιατί να μην μπορώ να πάω σχολείο; Επιπτώσεις του αναλφαβητισμού. Το δέντρο των προβλημάτων και των λύσεων. Διεθνείς δεσμεύσεις για την Εκπαίδευση. Η Ελλάδα μια επιτυχημένη ιστορία εκπαίδευσης. Δράση σε όλο τον Κόσμο. Αποστολή μηνύματος και σχετικής φωτογραφίας στον Πρωθυπουργό της Ελλάδος. Απόφαση των μαθητών να συμμετάσχουν σε μαθητική εκδήλωση που θα γινόταν στα Προπύλαια και τη Βουλή των Ελλήνων.

3) « ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Όχι άλλες απουσίες από τα θρανία του κόσμου».

Μαθητική εκδήλωση στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών και τη Βουλή των Ελλήνων. Οι μαθητές συμμετείχαν μαζί με μαθητές άλλων πέντε σχολείων της Αττικής. Η εκδήλωση γινόταν ταυτόχρονα σε 114 χώρες του κόσμου, σε Ευρώπη, Ασία, Αφρική και Αμερική. Οι μαθητές-πολίτες του κόσμου υπενθύμιζαν στους ηγέτες των χωρών τους τις δεσμεύσεις τους στη Διακήρυξη της Χίλιετίας για παροχή εκπαίδευσης σ' όλα τα παιδιά του κόσμου. Οι μαθητές ζωγράφισαν ένα κυκλικό πανό χωρισμένοι σε έξι ομάδες και έδωσαν συνεντεύξεις στα Μ.Μ.Ε. Μετέφεραν τα πανό και τα πλακάτ που ζωγράφισαν στη Βουλή των Ελλήνων. Στο Εντευκτήριο τους υποδέχτηκε η πρόεδρος της Βουλής κ. Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη. Η πρόεδρος της τάξης μας εκπροσωπώντας τους Έλληνες μαθητές της παρέδωσε φάκελο με φωτογραφίες και επιστολές των σχολείων της Ελλάδας που έπαιρναν μέρος σ' αυτήν την εκδήλωση. Η κ. Άννα Ψαρούδα Μπενάκη συνεχάρη τους μαθητές για την πρωτοβουλία τους. Στη συνέχεια δεύτερη αντιπροσωπεία μαθητών παρέδωσε το δεύτερο φάκελο στο γραφείο του Πρωθυπουργού. Η εκδήλωση τελείωσε με φωτογραφίες έξω από το χώρο της Βουλής των Ελλήνων από τα Μ.Μ.Ε. και τον Τύπο όπου κάλυψαν και παρουσίασαν τη μαθητική εκδήλωση-διαμαρτυρία. Αποσπάσματα από τις παραπάνω δραστηριότητες απεστάλησαν στην Global Campaign For Education όπου και βραβεύτηκαν. Ακόμη παρουσιάστηκαν στην Εκπαιδευτική Τηλεόραση και την παιδική εκπομπή «Ουράνιο Τόξο» της Ε.Ρ.Τ.

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ-ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ (υπεύθυνος κ. Αντωνιάδης Κ.)

Στην τάξη έγινε εκπαιδευτική παρουσίαση με θέμα: «Πώς μπορούν να αντιδράσουν οι πολίτες, όταν το περιβάλλον καταστρέφεται;» Οι ομάδες εργασίας των μαθητών εργάστηκαν πάνω σε έξι περιπτώσεις όπου έγιναν περιβαλλοντικές καταστροφές στη χώρα μας το τελευταίο χρονικό διάστημα και πώς αυτές απετράπησαν με την παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη. Αυτές ήταν: α) Παράνομη λειτουργία βουστάσιου κοντά σε λίμνη. β) Παράνομη χωματερή. γ) Παράνομες δεξαμενές πετρελαίου κοντά στη θάλασσα δ) Αεροψεκασμοί στην Κέρκυρα σε κατοικημένες περιοχές. ε) Κεραίες κινητής τηλεφωνίας σε κατοικημένες περιοχές. στ) Αποξήρανση λίμνης από

υπερβολική άρδευση. Η κάθε ομάδα επεξεργάστηκε τα στοιχεία και τα παρουσίασε στις υπόλοιπες ομάδες με διαφάνειες. Μετά από συζήτηση, οι ομάδες κατέληξαν σε συμπεράσματα για τον τρόπο που μπορούν να δραστηριοποιηθούν οι πολίτες με σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος. Ακόμη γνώρισαν το έργο του Συνηγόρου του Πολίτη και πώς αυτός παρεμβαίνει όταν παραβιάζονται οι νόμοι που προστατεύουν το περιβάλλον.

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΘΑΡΗ (υπεύθυνη κ. Μανωλοπούλου Κ.)

1) 4ο Μαθητικό Συνέδριο με θέμα : «Νερό Σταγόνα Ζωής» Οι μαθητές συμμετείχαν με κείμενα, αφίσες, εικαστικά έργα, ποιήματα και κουκλοθέατρο δουλεμένα από τις ομάδες εργασίας.

2) 5ο Μαθητικό Συνέδριο με θέμα : «Καθαρές Πηγές Ενέργειας». Όλοι οι μαθητές συμμετείχαν με ενθουσιασμό και πρωτοτυπία. Παρουσίασαν το παιχνίδι ρόλων: «Ενέργεια S.O.S. Ναι στις καθαρές πηγές ενέργειας».

3) 6ο ECOFESTIVAL Οι μαθητές πήραν μέρος στην επίσημη τελετή έναρξης στην πλατεία Κλαυθμόνος που διοργάνωσε η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΘΑΡΗ και το ελληνικό Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Παρουσίασαν το παιχνίδι ρόλων: «Πλανήτης Γη S.O.S! Καθαρές πηγές ενέργειας τώρα!». Πήραν ακόμα συνέντευξη από τον ευρωβουλευτή κ.Κασιμάτη σχετικά με την ανακύκλωση στην Ελλάδα.

4) Παγκόσμια Ημέρα Καθαρισμού. Clean up the world . Συμμετοχή των μαθητών στις εκδηλώσεις με καθαρισμό της σχολικής αυλής και των γύρω από το σχολείο δρόμων. Μετά την καταγραφή των σκουπιδιών που συνέλεξαν (πραγματικά ήταν αρκετά) αποφάσισαν: Ανακύκλωση χαρτιού, αλουμινίου , γυαλιού και μελανιών H/Y στην τάξη. Επιστολή προς την δήμαρχο της Αθήνας

κ. Ντόρα Μπακογιάννη για την αποστολή ειδικών κάδων ανακύκλωσης, αίτημα το οποίο δεν εκπληρώθηκε.

3^η Πανελλήνια Έκθεση Εθελοντισμού Ανθρωπιστικών και Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στο χώρο του Ζαπτείου.

Οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν από κοντά 91 φορείς του εθελοντικού τομέα που σκοπό έχουν να προβάλλουν την αγάπη τους και το έργο τους για τον άνθρωπο και το περιβάλλον. Στην τάξη έγινε αξιοποίηση του πλούσιου υλικού μας παραχωρήθηκε.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ (υπεύθυνη κ. Μπούρδου)

11 Δεκεμβρίου 2003 "Παγκόσμια Ημέρα Δικαιωμάτων του Παιδιού", στην τάξη συζητήθηκαν τα θέματα: Τα δικαιώματα του ανθρώπου και του παιδιού και ποιες είναι οι διεθνείς συμβάσεις που τα κατοχυρώνουν. Σε ποιες χώρες παραβιάζονται .Ποιο είναι το έργο της Διεθνούς Αμνηστίας. Μετά την διαπραγμάτευση του θέματος οι μαθητές συνέταξαν και απέστειλαν επιστολή-διαμαρτυρία προς τον πρόεδρο του Κογκρέσσο σχετικά με τη στράτευση των ανήλικων παιδιών στη χώρα του.

ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΟΥ Ο.Η.Ε. ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ(UNHCR) (υπεύθυνη κ.Βασιλάκη)

Εκπαιδευτική ημερίδα στα γραφεία της Υπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες.

Μέσα από ποικίλες δραστηριότητες (εργασίες κατά ομάδες, προβολή κασετών, φωτογραφίες, παιχνίδια κ.α.) προσεγγίσαμε το μεγάλο ζήτημα των προσφύγων στην Ελλάδα και τον κόσμο καθώς και το έργο της Υπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες.

ΑΘΗΝΑ 2004 (υπεύθυνοι κ.Κουτρούμπα Ε., Κυρίτσης Ε.)

«Ολυμπιακοί αγώνες και Περιβάλλον» Εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Μέσα από προβολές διαφανειών στην τάξη μας μιλήσαμε για τα παρακάτω θέματα: Ολυμπιακά Αθλήματα και Περιβάλλον. Η πρόκληση των μεταφορών στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Η πρόκληση των φυσικών πόρων :Υδατικοί Πόροι, Δάσος, Εδαφικοί Πόροι, Βιοποικιλότητα και Ολυμπιακό Κωπηλατοδρόμιο Σκοινιά. Η πρόκληση της καθαριότητας και των απορριμμάτων στους Ολυμπιακούς Αγώνες .

W.W.F. (υπεύθυνη Κουταβά Ν.)

«Η Βιοποικιλότητα της Ελλάδας» Εκπαιδευτική παρουσίαση στην τάξη μας.

Μέσα από εικόνες, προβολές διαφανειών και σλάιντς συζητήσαμε: Για τους υγροβιότοπους της Ελλάδας και την σπάνια χλωρίδα και πανίδα . Ιδιαίτερα ασχοληθήκαμε με τα απειλούμενα προς εξαφάνιση ζώα και πούλια . Όλοι μας αποφασίσαμε να «υιοθετήσουμε» το τσακάλι και το δελφίνι και να μάθουμε περισσότερα γι'αυτά. Στο τέλος χωριστήκαμε σε ομάδες και παίξαμε παντομίμα τις τροφικές αλυσίδες που γράψαμε.

ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗΣ ΑΓΡΙΩΝ ΖΩΩΝ ΣΤΗΝ ΑΙΓΙΝΑ (υπεύθυνη κ. Γκίκα Μ.)

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα: α)Γνωριμία με το Κέντρο. β)Αιτίες τραυματισμών των ζώων. γ)Τρόποι περίθαλψης. δ)Απελευθέρωση των άγριων ζώων στο περιβάλλον τους. ε)Ξενάγηση και

γνωριμία με τα πληγωμένα ζώα που περιθάλπτονται στο κέντρο. ζ)Θαυμασμός της εθελοντικής προσφοράς των εργαζομένων στο κέντρο.

ATHENS ENVIROMENTAL FOUNDATION (υπεύθυνη κ. Διαμαντίδου Δ.)

Συμμετοχή των μαθητών στο Παγκόσμιο Στεφάνι Ελιάς, με συμβολική δεντροφύτευση ελιάς στο χώρο του σχολείου.

ΓΙΑΤΡΟΙ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ, UNICEF, GREENPEACE: Εκπαιδευτικό και έντυπο υλικό.

ΑΡΧΕΛΩΝ, Μ.Ο.Μ., ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ : Δανεισμός εκπαιδευτικού υλικού.

Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΑ Κ.Π.Ε.

Η πιο σημαντική, ίσως, εμπειρία στην υλοποίηση των προγραμμάτων Π.Ε. στάθηκε η συνεργασία μας με τα Κ.Π.Ε. (Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης) κι αυτό γιατί: α) Η Π.Ε. υλοποιείται έξω από το σχολείο. β) Συμπληρώνουν την αίθουσα διδασκαλίας τόσο στο πεδίο όσο και στα εργαστήρια που διαθέτουν. γ) Η εκπαίδευση γίνεται από το περιβάλλον για το περιβάλλον μέσα στο περιβάλλον. δ) Συνδέουν το σχολείο με την κοινωνία μέσα από πραγματικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς όρους.

Ειδικότερα: Στο Κ.Π.Ε. ΘΕΡΜΟΥ οι μαθητές συμμετείχαν για δύο συνεχή έτη στα διήμερα προγράμματα : «*Λίμνη Τριχωνίδα*» και «*Εύηνος Ποταμός*» . Ακόμα συμμετείχαν στο θεματικό δίκτυο *ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ*.

-Στο Κ.Π.Ε. Μεσολογγίου -Αιτωλικού οι μαθητές συμμετείχαν στο μονοήμερο πρόγραμμα «*Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου- Αιτωλικού*».

ΣΤΟΧΟΙ:

Γνωστικοί: α)Οι μαθητές να γνωρίσουν σπουδαίους υδροβιότοπους της χώρας μας όπως η Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου- Αιτωλικού, η λίμνη Τριχωνίδα και ο Εύηνος Ποταμός. β)Να αποκτήσουν γνώσεις για τον κύκλο του νερού στη φύση, τη ρύπανση των υδάτινων πόρων, τις χρήσεις του νερού και την ορθολογική διαχείριση του υδατικού δυναμικού των παραπάνω υδροβιότοπων. γ)Να γνωρίσουν τις επιπτώσεις της καταστροφής των υδροβιότοπων στην χλωρίδα και την πανίδα σε τοπικό , εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. δ)Να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες χειρισμού επιστημονικών οργάνων που θα χρησιμοποιήσουν κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων στο πεδίο. ε)Να γνωρίσουν τα μυθολογικά, γεωγραφικά, λογοτεχνικά και μαθηματικά στοιχεία των υδροβιότοπων.

*Συναισθητικοί:*α)Να αγαπήσουν τα Προγράμματα Π.Ε. μέσα από δραστηριότητες πεδίου.

β)Να χαρούν τη φύση και να περάσουν ευχάριστα μακριά από την υποβαθμισμένη περιβαλλοντικά περιοχή στην οποία ζουν την Κυψέλη. γ)Να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα περιβαλλοντικής προβληματικής. δ)Να μάθουν να συνεργάζονται να ερευνούν και να πειραματίζονται μέσα από περιβαλλοντικά μονοπάτια.ε) Να αναπτύξουν υπεύθυνη στάση και συμμετοχική συμπεριφορά απέναντι σε περιβαλλοντικά προβλήματα.

Ψυχοκινητικοί: α)Βιωματική προσέγγιση της γνώσης. β)Καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και αντίληψης. γ)Η δράση για το περιβάλλον, μέσα στο περιβάλλον με σκοπό την αλλαγή του περιβάλλοντος.

Α΄ ΦΑΣΗ : ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΠΡΙΝ ΤΟ ΠΕΔΙΟ

Στην τάξη έγινε η απαραίτητη προετοιμασία για τις περιοχές όπου θα γινόταν τα προγράμματα καθώς επίσης κατανομή ρόλων και ευθυνών των ομάδων εργασιών (χάρτες, πληροφορίες, εξοπλισμός, φωτογραφίες, βιντεοσκοπήσεις κ.ά.)

Β΄ ΦΑΣΗ :ΔΡΑΣΗ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ

1) ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ-ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ(υπεύθυνη κ. Ρούσση Αναστασία).

Στο κέντρο ενημερωθήκαμε για τους υγρότοπους της λιμνοθάλασσας, τα χαρακτηριστικά της, την χλωρίδα και την πανίδα, τις ιδιαιτερότητές της, τις παρεμβάσεις του ανθρώπου, όπως και για την *αιεφορική* διαχείρισή της. Ξεναγηθήκαμε στον χώρο των *αλυκών* και στον υγρότοπο της λιμνοθάλασσας. Παρατηρήσαμε: Την *χλωρίδα* και την *πανίδα*. Τις ανθρώπινες δραστηριότητες και τα προβλήματα που αυτές δημιουργούν. Σπάνια πουλιά της λιμνοθάλασσας στην τοποθεσία «Λούρου». Τα *διβάρια* και τον τρόπο που λειτουργούν. Τις *πελάδες*. Ξεκουραστήκαμε και παίξαμε στην όχθη της λιμνοθάλασσας της πόλη του *Αιτωλικού*. Μετά επισκεφτήκαμε την ιστορική πόλη του Μεσολογγίου. Το απόγευμα αναχωρήσαμε για το Θέρμο της Αιτωλοακαρνανίας.

2) ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΘΕΡΜΟΥ (υπεύθυνος κ. Μαυρέλης Κ.)

Πρόγραμμα «Εύηνος ποταμός»

Αφιξη στην πλατεία του Θέρμου και τον ξενώνα του κέντρου. Ξεκούραση και παιχνίδι με τα τρεχούμενα νερά στην πλατεία του Θέρμου. Στο κτίριο των εργαστηρίων του Κ.Π.Ε. στο Μεγαδέντρο με προβολές έγινε ενημέρωση: Γνωριμία με το κέντρο και την ιστορία του Θέρμου. Η ροή του ποταμού στη ροή του χρόνου. Εύηνος ποταμός. (πηγές, βλάστηση, παραπόταμοι, εκβολές). Εύηνος και μυθολογία.. Κύριες αιτίες ρύπανσης του ποταμού. Εύηνος και παραδοσιακοί τρόποι υδροκίνησης (νερόμυλοι, νεροτριβές, λιοτρίβια, νεροπρίονα κ.λ.π.). Τα γεφύρια του Εύηνου. Αναβαθμίσεις. Αλώνια - αλώνισμα. Ευηνολίμνη. Η βίδα. Στο εργαστήριο χημείας του κέντρου κάναμε πειράματα με το νερό. Διανυκτέρευση των μαθητών στον ξενώνα του κέντρου.

Εργασίες πεδίου στη κρεμαστή πεζογέφυρα Δοσούλας -Κάτω Στράνωμας.

Παρατήρηση της λίμνης Τριχωνίδας από τη τοποθεσία του Πετροχωρίου. Μετάβαση στον Εύηνο ποταμό στη θέση «Πόρου». Παρατήρηση παραδοσιακού νερόμυλου. Παιχνίδι με τη δοκό. Πέρασμα της πεζογέφυρας. Παιχνίδια στην όχθη. Επιστημονική διαδικασία μέτρησης των χημικών δεικτών του νερού. Παρατήρηση του νερού του ποταμού. Μέτρηση της ταχύτητας του νερού του ποταμού. Μέτρηση του ανέμου. Μέτρηση της θερμοκρασίας του αέρα και του νερού. Μέτρηση υγρασίας. Αναζήτηση δεικτών-βενθικών μικροοργανισμών πάνω και κάτω από τις πέτρες, μέσα στο νερό, μέσα στη λάσπη και στην άμμο του ποταμού. Παρατήρηση της παραποτάμιας βλάστησης. Δραστηριότητες αθλητικές στο ποτάμι (καγιάκ, ποδήλατο, ράφτιγκ κ.α.). Οι ομάδες ανακοίνωσαν τα συμπεράσματά τους και καταλήξαμε σε συμπεράσματα. Στη συνέχεια τους προσφέρθηκε φαγητό σε ταβέρνα κοντά στο ποτάμι. *Αφήνοντας πίσω μας τα νερά του «Φίδαρη» να ακολουθούν το αέριο ταξίδι τους και «χορτασμένοι» από τις φυσικές ομορφιές του ποταμού επιστρέψαμε στην πολύβουη πρωτεύουσα*

Πρόγραμμα «Λίμνη Τριχωνίδα»

Στο κτίριο των εγκαταστάσεων του κέντρου ενημερωθήκαμε για τις δραστηριότητες του κέντρου, τους υδροβιότοπους του νομού Αιτωλ/νίας και την ιστορία της πόλης του Θέρμου. Στη συνέχεια μεταβήκαμε στο Κέντρο Περιβάλλοντος Τριχωνίδας όπου ενημερωθήκαμε για τη μεγαλύτερη αλλά και πιο άγνωστη λίμνη της Ελλάδος, την παραλίμνια βλάστησή της, τα είδη των ψαριών της, την ορνιθοπανίδα της με τα σπάνια πουλιά και θηλαστικά, όπως η βίδα που φιλοξενεί στα νερά της, το ρόλο και τις αξίες της στο οικοσύστημα της περιοχής, τις παραγωγικές δραστηριότητες, τις οικοτουριστικές της δυνατότητες, τους ασβεστούχους βάλτους, αλλά και τους κινδύνους που αντιμετωπίζει. Δίπλα στο νερό της λίμνης κάτω από τα θεόρατα πλατάνια ήρθαμε σε επαφή με την επιστημονική διαδικασία μέτρησης των χημικών δεικτών του νερού και παίξαμε ομαδικά παιχνίδια. Οι ομάδες εργασίας επεξεργάστηκαν τα φύλλα εργασιών και κατέληξαν σε συμπεράσματα. Από μακριά είδαμε τους καταρράκτες της Μυρτιάς και το εκκλησάκι της Παναγίας Ελεούσας στην κορφή του κατακόρυφου γκρεμού. Δίπλα στο νερό της λίμνης γευτήκαμε τα νόστιμα ψάρια της.

Θαμπωμένοι από την μοναδική φυσική ομορφιά της λίμνης, αναχωρήσαμε για την Αθήνα.

Στις σκέψεις όλων μας η διαπίστωση: Τα διαμάντια της ελληνικής φύσης οφείλουμε να γνωρίσουμε και να διατηρήσουμε.

Γ΄ΦΑΣΗ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΕΤΑ ΤΟ ΠΕΔΙΟ

Οι μαθητές επιστρέφοντας στην σχολική τάξη, μοιράστηκαν ρόλους, συζήτησαν τα πορίσματα, έκαναν τις δικές τους προτάσεις και κατέληξαν σε συμπεράσματα: Αξιολόγησαν τις εργασίες των ομάδων. Ενημέρωσαν το μαθητικό τους φάκελο. Παρουσίασαν τα προγράμματα που συμμετείχαν με ποικίλους τρόπους στην τελική ημερίδα (συγγραφή κειμένων, ποιημάτων, εικονογραφημένα παραμύθια, επιτραπέζια παιχνίδια, εικαστικά έργα, δημιουργία εντύπων και βιβλιοδεσία, επιλογή φωτογραφιών, παιχνίδι ρόλων, κουκλοθέατρο κ.ά).

6. ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η αξιολόγηση ενός προγράμματος Π.Ε. είναι απαραίτητη διαδικασία, γιατί μέσω αυτής αφενός εκτιμάται η αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής πρακτικής και αφετέρου επιδιώκεται η συνεχής βελτίωση των αποτελεσμάτων.

1) Αρχική αξιολόγηση

Με τη μέθοδο του αραχνογράμματος διερευνήθηκαν οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών καθώς επίσης και η προϋπάρχουσα γνώση των μαθητών γύρω από το θέμα με το οποίο αποφάσισαν να ενασχοληθούν με τη δασκάλα.

2) Διαμορφωτική αξιολόγηση

Κατά την υλοποίηση του προγράμματος τροποποιήθηκαν δραστηριότητες του αρχικού σχεδιασμού οι οποίες στη πορεία δεν κρίθηκαν απαραίτητες και αντικαταστάθηκαν με άλλες που προέκυψαν από το ενδιαφέρον των μαθητών.

Μέθοδοι και μέσα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν: α) Οργάνωση σχολικής τάξης με δημιουργικές γωνιές. β) Ποικιλία δεξιοτήτων, ώστε να δοθεί η ευκαιρία στους μαθητές να ξεδιπλώσουν τις διαφορετικές πλευρές της προσωπικότητάς τους μέσα σε κλίμα συνεργασίας και δημιουργίας.

γ) Δημιουργία poster των σπουδαιότερων δραστηριοτήτων. δ) Ημερολόγιο του προγράμματος.

ε) Αξιοποίηση των δυνατοτήτων των τεχνολογικών μέσων και του Η/Υ.

3) Τελική αξιολόγηση

Έγινε στο τέλος του προγράμματος οπότε και αξιολογήθηκε τι τελικά επιτεύχθηκε.

Αξιολογήθηκαν οι τομείς: α) Ο βαθμός ανταπόκρισης στους στόχους του προγραμματισμού και η ποιότητα του αποτελέσματος. β) Ο τρόπος εργασίας και ο βαθμός συνεργασίας των ομάδων.

γ) Η δημιουργικότητα, η οργάνωση της μελέτης, η ποιότητα και η εξαγωγή συμπερασμάτων από την επεξεργασία των δεδομένων και των πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν.

Μέθοδοι και μέσα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν: α) *Φάκελος εργασιών του μαθητή*, όπου περιελάμβανε: Έντυπο με τις εργασίες των μαθητικών ομάδων με χρονική σειρά, CD-ROM του προγράμματος, μαθητικό έπαινο, έντυπο υλικό από τους φορείς- συνεργάτες του προγράμματος.

β) *Φάκελο εργασιών της τάξης* ο οποίος περιελάμβανε τις εργασίες των μαθητικών ομάδων.

Επτά (7) έντυπα που αφορούσαν τους θεματικούς άξονες του προγράμματος και δημιουργήθηκαν από την αναζήτηση, συλλογή, σύνθεση και αξιολόγηση των πληροφοριών από βιβλία, περιοδικά, διαδίκτυο, κ.ά. *Επιτραπέζια παιχνίδια* με θέμα τους υδροβιότοπους και τις καθαρές πηγές ενέργειας. *Παραμύθια* (κείμενο, εικονογράφηση, δημιουργία εξωφύλλου). *Κουκλοθέατρο* (επιλογή ρόλων, δημιουργία σεναρίου μέσα από λέξεις «κλειδιά», φιγούρες, κούκλες, σκηνικό, παίξιμο). 5) *Παιχνίδια ρόλων* (δημιουργία σεναρίου, επιλογή ρόλων, παίξιμο, παρουσίαση). *CD-ROM και βιντεοσκοπήσεις* με τις σημαντικότερες δραστηριότητες του προγράμματος.

γ) *Τελική ημερίδα* με συμμετοχή και ανάληψη ευθυνών από τους μαθητές: Δημιουργία σκηνικών, έκθεση των προϊόντων του προγράμματος, κεντρικά poster, θεατρικά στιγμιότυπα, παρουσίαση των θεμάτων και των δραστηριοτήτων μέσω power-point, έκθεση βιβλίου, απονομή μαθητικού φακέλου σε όλους τους συμμετέχοντες μαθητές.

4) « Το «ΔΕΝΤΡΟ» της αξιολόγησης

Η περιβαλλοντική ομάδα «ΟΔΥΣΣΕΥΣ» υλοποίησε για τρία συνεχή έτη προγράμματα Π.Ε:

«ΜΟΝΑΣΤΗΡΑΚΙ: Θέα και Ιστορία», σχολικό έτος 2001-2002, Δ' τάξη,

«Λίμνες και λιμνοθάλασσες της Ελλάδος», σχολικό έτος 2002-2003, Ε' τάξη,

«Η ΓΗ ΜΑΣ: Τόσο όμορφη, τόσο εύθραυστη», σχολικό έτος 2003-2004, ΣΤ' τάξη.

Η *αφόρμηση* για την αξιολόγηση και των τριών προγραμμάτων δόθηκε από τους ίδιους τους μαθητές, αφού πριν λήξη του σχολικού έτους εκδήλωσαν έντονα την επιθυμία να αναπολήσουν και να διηγηθούν δράσεις των τελευταίων ετών από τη φοίτησής τους στο Δημοτικό Σχολείο. Η αξιολόγηση κράτησε ενάμιση μήνα και είχε στόχο: α) Οι μαθητές να αναπτύξουν συνολική εικόνα των προγραμμάτων. β) Να γίνει από μαθητές και δάσκαλο ανασκόπηση, γενίκευση και αξιολόγηση του τρόπου δράσης και των αποτελεσμάτων που επέφεραν. γ) Να προωθηθεί η ανάπτυξη των μεταγνωστικών δεξιοτήτων των μαθητών.

Μέσα και μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν ήταν οι *φάκελοι εργασιών τάξης* των τριών προγραμμάτων. Οι μαθητές αξιολόγησαν την ομαδική εργασία, τη συμμετοχή, τη συνεργασία, την αποδοχή και την αποτελεσματικότητά τους. Από τη πλευρά του δασκάλου αξιολογήθηκαν οι άξονες: Ο βαθμός επίτευξης των στόχων, η μεθοδολογία, η διαθεματική προσέγγιση, η εξαγωγή συμπερασμάτων, η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και η σύνθεση των εργασιών. Η αξιολόγηση αποτυπώθηκε σε κεντρικό poster (κολάζ) με τη μορφή ενός δέντρου. Στις ρίζες και τον κορμό αναγράφονταν οι στόχοι, η μεθοδολογία και τα συμπεράσματα από την πλευρά του δασκάλου. Στα κλαδιά του δέντρου πάνω στους καρπούς-μήλα ο κάθε μαθητής απάντησε στο τρίπτυχο: « *Μάθαμε, βιώσαμε, νιώσαμε*» αξιολογώντας μ' αυτόν τον τρόπο τους γνωστικούς,

ψυχοκινητικούς και συναισθηματικούς στόχους. Στην αξιολόγηση συμμετείχαν 22 μαθητές (13 Έλληνες και 9 αλλοδαποί). Μετά από την καταγραφή και τη σύγκριση των απαντήσεων των μαθητών προέκυψαν τέσσερις(4) κατηγορίες. Οι κατηγορίες αυτές αφορούν:

Κατηγορία 1. «Ομαδοσυνεργατική μέθοδος». Ποσοστό 55% (N=12) οι μαθητές προτιμούν τις ομάδες εργασίας ως μέθοδο διδασκαλίας. Ενδεικτικές απαντήσεις των μαθητών που εντάσσονται στην κατηγορία αυτή είναι οι παρακάτω:

Παράδειγμα 1. «Όσο και αν προσπαθήσω δεν θα μπορέσω να ξεχάσω το ότι αυτά τα τρία χρόνια συνεργαστήκαμε σε ομάδες. Αυτό θα πει σχολική τάξη!» (Χρήστος). (Ρούντι).

Παράδειγμα 3. «Δημιουργήσαμε δουλεύοντας σε ομάδες. Έμαθα πώς να συνεργάζομαι με άλλους συμμαθητές μου» (Ρούντι).

Παράδειγμα 2. «Έμαθα πώς να λύνουμε τα προβλήματα με το διάλογο. Δημιουργήσαμε ομαδικές εργασίες ανταλλάσσοντας ιδέες και γνώσεις» (Ναταλία).

Κατηγορία 2. « Δραστηριότητες πεδίου». Ποσοστό 90% (N=20) αναφέρονται στη δραστηριοποίηση στο πεδίο. Παρακάτω αναφέρονται αυθεντικές απαντήσεις των ερωτώμενων μαθητών που εντάσσονται στη κατηγορία αυτή:

Παράδειγμα 4. «Είχαμε την ευκαιρία να βιώσουμε από κοντά τη φύση» (Κλέβις).

Παράδειγμα 5. «Έμαθα να προστατεύω, να αγαπώ και να δρω για τη φύση» (Μάριος).

Παράδειγμα 6. «Μέσα στη φύση διαπίστωσα πόσο δεμένοι είμαστε μ' αυτή» (Γάσος).

Κατηγορία 3. « Περιβαλλοντική Εκπαίδευση » Ποσοστό 64% (N=14) εκφράζουν την αγάπη τους για το μάθημα της Π.Ε. Ενδεικτικές απαντήσεις αυτής της κατηγορίας είναι οι παρακάτω:

Παράδειγμα 7. «Όλα αυτά που κάναμε στην Π.Ε. μου φαίνονται σαν παραμύθι (Μαρία).

Παράδειγμα 8. «Όλα τα προγράμματα μου δημιούργησαν ένα συναίσθημα ευτυχίας» (Ορνέλα).

Παράδειγμα 9. «Τρεις δημιουργικές χρονιές Π.Ε. Ενωσα χαρούμενη και τυχερή» (Γεωργία).

Κατηγορία 4. « Σχολείο» Ποσοστό 45% (N=10) των ερωτώμενων μαθητών εκφράζουν την αγάπη τους για το σχολείο. Οι παρακάτω αυθεντικές απαντήσεις αναφέρονται σ' αυτή την κατηγορία.

Παράδειγμα 10. «Ότι κάναμε σ' αυτό το σχολείο ήταν ένα ταξίδι γνώσης και ανακάλυψης» (Φανή).

Παράδειγμα 11. «Σ' αυτό το σχολείο πέρασα τέλεια! Όταν φύγω είναι σίγουρο ότι θα ξαναέρχομαι» (Αρντίτ).

Παράδειγμα 12. « Όταν ήρθα σ' αυτό το σχολείο έλεγα τότε θα τελειώσει. Όταν έφτασα στην τελευταία τάξη είπα, γιατί να τελειώσει. Το να συνεργάζεσαι με φίλους είναι κάτι το τέλειο. Μάθαμε πολλά, κάναμε πολλά, νιώσαμε μοναδικά. Αυτά τα τρία χρόνια Π.Ε. ήταν κάτι τι ξεχωριστό»(Ιριάννα)

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Λαμβάνοντας υπόψη τις απαντήσεις των μαθητών που συμμετείχαν στην παρούσα αξιολόγηση καθώς επίσης και την αξιολόγηση του δασκάλου στους άξονες που αναφέρθηκαν παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε τα ακόλουθα:

1)Τα προγράμματα Π.Ε. προσαρμόστηκαν στην διδακτέα ύλη του Αναλυτικού Προγράμματος και τις ειδικότητες του Πειραματικού Ολοήμερου Σχολείου. 2)Έδωσαν τη δυνατότητα να εξεταστούν περιβαλλοντικά θέματα σε τοπική, εθνική και παγκόσμια διάσταση. 3)Ενυαισθητοποιήσαν τους μαθητές σε θέματα περιβάλλοντος και τους ανέπτυξαν θετικές στάσεις για την προστασία του. 4) Συνέδεσαν το σχολείο με την κοινωνία μέσα από πραγματικούς και πολιτιστικούς όρους. 5) Με την εναλλαγή σχολικής τάξης και δράσης στο πεδίο έγινε σύνδεση και σύζευξη θεωρίας και πράξης. 6) Η εκπόνηση συνθετικών εργασιών παρείχε στους μαθητές τη δυνατότητα να περάσουν από το επίπεδο της αναπαραγωγικής μάθησης στο επίπεδο της παραγωγικής, στα πλαίσια της οποίας ουσιαστικοποιείται η γνώση και αναπτύσσεται η κριτική σκέψη. 7) Οι μαθητές έμαθαν να συνεργάζονται, να απευθύνονται σε κοινωνικούς φορείς, να ερευνούν και να πειραματίζονται.

Η τοπική κοινωνία (μαθητές, δάσκαλοι, γονείς) μέσα από τη δραστηριοποίηση των μαθητών σε περιβαλλοντικά θέματα είχε την ευκαιρία, εκτός από την τελική ημερίδα των προγραμμάτων, να ενημερώνεται διαρκώς με ανακοινώσεις, φυλλάδια, ερωτηματολόγια, αφίσες και την ιστοσελίδα του σχολείου. Με το πέρας των προγραμμάτων αναρτήθηκαν στους εσωτερικούς χώρους του σχολείου τα κεντρικά poster των προγραμμάτων καθώς επίσης και αντιπροσωπευτικά έργα των μαθητών, κυρίως εκείνα που αφορούσαν δράσεις-παρεμβάσεις των μαθητών. Επίσης έγινε πρόταση στη Δ/ση του σχολείου να δημιουργηθεί σε εμφανές σημείο στο χώρο του σχολείου μια

προθήκη για την έκθεση των προϊόντων των προγραμμάτων. Με δεδομένη πλέον τη γνώση ότι οι σημερινοί μαθητές-αυριανοί πολίτες αποτελούν την καλύτερη επένδυση για την οικοδόμηση μιας κοινωνίας που θα διασφαλίζει και θα χειρίζεται συνετά τους φυσικούς πόρους του πλανήτη κρίνεται αναγκαίο ώστε η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση να συμπεριληφθεί ως γνωστικό αντικείμενο στα προγράμματα του σχολείου, μια διαδικασία άλλωστε που τείνει να καθιερωθεί ως θεσμός στα διεθνή και ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα. Η διαρκής διαπαιδαγώγηση και ενημέρωση των πολιτών είναι κρίσιμη και αποφασιστική προς την κατεύθυνση επίλυσης των προβλημάτων που μαστίζουν τον πλανήτη και τη χώρα μας. Στην υλοποίηση του προγράμματος «*Η ΓΗ ΜΑΣ: Τόσο όμορφη τόσο εύθραυστη*», συμμετείχαν οι εκπαιδευτικοί: *Ελένη Ζορζοβίλη, δασκάλα, Μαρία Σπυροπούλου, θεατρολόγος, Σοφία Κονιδάρη, γυμνάστρια, Κώστας Καραγιάννης μουσικός.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ματσαγγούρας Η.,(2002), *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση*, Γρηγόρη, Αθήνα.
2. Αβέρωφ-Ιωάννου Τ.,(2000), *Μαθαίνοντας τα παιδιά να συνεργάζονται*, Θυμάρι, Αθήνα.
3. Karl Frey, (1998), *Η μέθοδος project*, Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.
4. Χρυσ αφίδης Κ.,(1996), *Βιωματική-Επικοινωνιακή διδασκαλία*, Gutenberg, Αθήνα.
5. Πατσέας Κ.,(1999), *Ενέργεια-Ανάπτυξη -Περιβάλλον*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
6. Θανασιά Ν.(2004), *ΜΟΝΑΣΤΗΡΑΚΙ:Θέα και Ιστορία*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών ΚΕ.Δ.Α., Αθήνα.
7. Μολυβιάτης Ν.,(1997), *Μαθήματα στο πράσινο*, Σαββάλα, Αθήνα.
8. Γεωργόπουλος Α.-Τσαλίκη Ε.,(1993), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Gutenberg, Αθήνα.
9. Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση-WWF Ελλάς, (1999), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Δημοτικό Σχολείο*, Ίδρυμα Μποδοσάκη, Αθήνα.
10. Δ/ση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Θεσσαλονίκης, (2001-2002), *Περιβάλλον και Παιδί τεύχος 5^ο*, Θεσσαλονίκη.
11. Ε.Κ.Β.Υ,(2004), *ΑΝΦΙΒΙΟΝ τεύχος 57*, Θεσσαλονίκη.